

Hrvoje Šlezak

Roma Settlements in Međimurje: definition, spatial development, characteristics

Romska naselja u Međimurju: definicija, prostorni razvoj, obilježja

Roma settlement is a term that is often used in the public media space and in academic works dealing with the issue of the Roma national minority. Despite the frequency of use, this term is not clearly defined. Using the example of twelve localities inhabited by the Roma population in Međimurje County, the paper points out the basic features of spatial development, morphological and functional elements of 'Roma settlements.' Spontaneous origin, spatial segregation, intense spatial expansion mainly via illegal construction on usurped land, irregular structure, non-compliance with building and spatial norms, intensive infrastructural development in recent times and a deficit of basic settlement functions other than housing, are the basic characteristics of Roma settlements in Međimurje. The aforementioned characteristics refer to the very definition of a Roma settlement as a location of gathered housing units of a homogeneous Roma ethnic structure, spatially separated from the settlement, i.e. parts of the settlement with the majority population to which they administratively belong, with specific spatial development, morphological and functional characteristics significantly different from the characteristics of the surrounding settlements with the majority population.

Key words: Roma settlements, cultural landscape, settlement morphology, spatial development, Roma, Međimurje

Romsko naselje pojam je koji se učestalo rabi u javnom medijskom prostoru i u akademskim radovima koji se bave pitanjem romske nacionalne manjine. Navedeni pojam unatoč učestalosti korištenja nije jednoznačno definiran. Na primjeru dvanaest lokaliteta naseljenih romskim stanovništvom u Međimurskoj županiji rad upućuje na osnovna obilježja prostornoga razvoja, morfoloških i funkcionalnih elemenata „romskih naselja”. Stihijski postanak, prostorna segregiranost, intenzivno prostorno širenje uglavnom nelegalnom gradnjom na uzurpiranom zemljištu, nepravilna struktura, nepoštivanje građevinskih i prostornih normi, intenzivan infrastrukturni razvoj u novije vrijeme i deficit osnovnih funkcija naselja osim stambene osnovna su obilježja romskih naselja u Međimurju. Navedena obilježja upućuju na samu definiciju romskoga naselja kao lokaciju okupljenih stambenih jedinica homogene romske etničke strukture prostorno odvojenu od naselja, odnosno dijelova naselja s većinskim stanovništvom kojemu administrativno pripadaju, specifična prostornoga razvoja, morfoloških i funkcionalnih obilježja znatno različitih od obilježja okolnih naselja s većinskim stanovništvom.

Ključne riječi: romska naselja, kulturni pejzaž, morfologija naselja, prostorni razvoj, Romi, Međimurje

Introduction

In the national media landscape of Croatia, especially the regional media landscape of Međimurje County, when it comes to the population of the Roma population, the term ‘Roma settlement’ is often used. For example, Beti (2021a, 2021b), Šarčević (2020) or Mahmutović (2019) use the mentioned term in the titles of their articles. In addition to the media, the term ‘Roma settlement’ is also used in official documents of individual local and regional self-government units, such as Podturen Municipality (2010) or Međimurje County (2018a; 2018b). The aforementioned term is common in some academic articles dealing with the Roma national minority, both in Croatia (Šlezak, 2010; 2022; Krčar and Laklija, 2018; Racz, 2022), and in countries in the immediate vicinity (Radović, 2007; Zupančič 2007; 2014; 2015; Davinić, 2016; Toš, 2020).

Despite the frequency and widespread use of the term, there is a need to define it unambiguously. The current situation, in which the term is not specifically and unambiguously defined, opens the way to various understandings, subjective perception and potentially incorrect conclusions related to the Roma population both in Međimurje County and in the wider area of the Republic of Croatia. The need to clearly define the term was also recognized by Zupančič (2007), who studied the characteristics of the Roma population in neighboring Slovenia.

From a cultural and geographical perspective, Roma settlements represent part of the ethnically-defined cultural landscape of Međimurje County. This paper, combining the approach of ‘traditional’ and ‘new’ cultural geography, tries to reveal part of the objective characteristics of Roma settlements as a Roma cultural landscape, but also to point out the meaning of said cultural landscape of Roma settlements and interpret its elements. The prior approach is confirmed by Yatsko indicating that “while the more traditional perspectives of the cultural landscape have contributed knowledge about the details of human features in areas, the contemporary perspectives have furthered that knowledge by investigating the meanings of these features.” (Yatsko, 1997, 11).

In accordance with changes in cultural geography, the focus of researchers is on local diversity as a spatial category. In this sense, Šakaja points out that “the post-

Uvod

U nacionalnom medijskom prostoru Hrvatske, pogotovo regionalnom medijskom prostoru Međimurske županije, kad je riječ o naseljenosti romskoga stanovništva, često se koristi pojam „romsko naselje”. Primjerice, Beti (2021a, 2021b), Šarčević (2020) ili Mahmutović (2019) već u naslovima svojih članaka upotrebljavaju spomenuti pojam. Osim u medijskom prostoru, pojam „romsko naselje” koristi se i u službenim dokumentima pojedinih jedinica lokalne i regionalne samouprave, poput Općine Podturen (2010) ili Međimurske županije (2018a; 2018b). Navedeni pojam čest je i u dijelu akademskih članaka koji se bave romskom nacionalnom manjinom, kako u Hrvatskoj (Šlezak, 2010; 2022; Krčar i Laklija, 2018; Racz, 2022) tako i u zemljama u bližem okruženju (Radović, 2007; Zupančič 2007; 2014; 2015; Davinić, 2016; Toš, 2020).

Unatoč učestalosti i rasprostranjenosti korištenja navedenoga pojma postoji potreba da se on jednoznačno definira. Trenutna situacija u kojoj navedeni pojam nije konkretno i jednoznačno definiran otvara put različitim shvaćanjima, subjektivnoj percepciji i mogućim krivim zaključcima vezanima uz naseljenost romskog stanovništva kako u Međimurskoj županiji tako i na širem prostoru Republike Hrvatske. Navedenu potrebu prepoznao je i Zupančič (2007) proučavajući obilježja naseljenosti romskoga stanovništva u susjednoj Sloveniji.

Iz kulturnogeografske perspektive romska naselja predstavljaju dio etnički definirana kulturnoga pejzaža Međimurske županije. Ovaj rad kombinirajući pristup „tradicionalne” i „nove” kulturne geografije pokušava otkriti dio objektivnih obilježja romskih naselja kao romskoga kulturnog pejzaža, ali i uputiti na značenje navedenoga kulturnog pejzaža romskih naselja i interpretirati njegove elemente. Navedeni pristup potvrđuje Yatsko: „dok su više tradicionalne perspektive kulturnoga pejzaža pridonijele znanju o detaljima ljudskih tvorevina u prostoru, suvremene perspektive unaprijedile su to znanje istražujući značenje tih tvorevina” (Yatsko, 1997, 11).

U skladu s promjenama u kulturnoj geografiji, fokus istraživača usmjeren je na lokalne različitosti kao prostorne kategorije. U tom smislu Šakaja upo-

modern critique of comprehensive theories results in the preference in scientific practice of local particularistic studies that emphasize details, differences, fragmentation, heterogeneity, chaos" (Šakaja, 2008, 288). The research of the Roma ethnic cultural landscape, in this case the Roma settlements in Međimurje County, is in accordance with the fact that "social groups and social interactions are coming to the focus of the 'new' cultural geography" (Šakaja, 1998, 474). The specific ethnic, cultural, and spatial footprint in the form of Roma settlements in the wider area of Međimurje County is the basic research object of this paper. According to Šakaja (1999), the issue of ethnicity in the sense of multiculturalism is in accordance with postmodern theory and, as such, represents an interest of cultural-geographical research. In this case, the term culture should be understood as "a system of symbols and meanings, an intersubjective reality that arises and is modified during social interaction. . ." (Šakaja, 1999, 72). The concept of culture understood in this way indicates the peculiarities and differences present in the researched area. Culture itself serves to distinguish one's own environment, individuals, and social institutions from those of others (Šakaja, 1999). In this sense, Mitchell points out how "the idea of culture demands localization; it demands that distinctions be clearly demarcated" (Mitchell, 1995, 112). The aforementioned differences serve as elements of distinguishing the space occupied by a certain social (in this case ethnic) group with its own cultural spatial footprint. In this sense, it is, in accordance with 'traditional' cultural geography, the separation of separate spaces based on the diversity of cultural characteristics. On the other hand, "contemporary cultural geography, however, emphasizes social delimitation, that is, separating cultural differences in a space where several different cultures intertwine. Understanding space as a place of coexistence with others results in the evaluation of existing cultural differences in terms of determining social boundaries" (Šlezak, 2019, 12).

There is a strong ethnic border between the Roma community in Međimurje County and the majority population, which is one of the causes of the marginality of the investigated ethnic group. Research and discovery of cultural peculiarities that are part of the cultural landscape of the Roma national minority in Međimurje County, confirms a strong ethnic border that has its own social and spatial influence. The spatial influence of a strong ethnic border is manifested

zorava na to da „postmoderna kritika sveobuhvatnih teorija rezultira preferiranjem u znanstvenoj praksi lokalnih partikularističkih studija koje naglašavaju detalje, razlike, fragmentarnost, heterogenost, kaos" (Šakaja, 2008, 288). Istraživanje romskoga etničkog kulturnog pejzaža, u ovom slučaju romskih naselja u Međimurskoj županiji, u skladu je s činjenicom da „u žarište „nove" kulturne geografije dolaze socijalne skupine i socijalne interakcije" (Šakaja, 1998, 474). Specifičan etnički kulturni prostorni otisak u vidu romskih naselja u širem prostoru Međimurske županije osnovni je objekt istraživanja ovog rada. Pitanje etničnosti u smislu multikulturalnosti prostora prema Šakaji (1999) u skladu je s postavkama postmoderne teorije i kao takvo predstavlja jedan od interesa kulturnogeografskih istraživanja. Pojam kulture potrebno je u ovom slučaju razumijevati kao „sustav simbola i značenja, intersubjektivnu realnost koja nastaje i modificira se tijekom socijalne interakcije" (Šakaja, 1999, 72). Tako shvaćen pojam kulture upućuje na posebnosti i različitosti prisutne u istraživanom prostoru. Sama kultura pritom služi razlikovanju vlastite sredine, pojedinaca, društvenih institucija od tuđih (Šakaja, 1999). Mitchell u tom smislu ističe: „ideja kulture zahtijeva lokalizaciju, ona zahtijeva da se razlike jasno razgraniče" (Mitchell, 1995, 112). Navedene različitosti služe kao elementi razlikovanja prostora koji zauzima određena socijalna, u ovom slučaju etnička skupina s vlastitim kulturnim prostornim otiskom. U tom smislu riječ je, sukladno „tradicionalnoj" kulturnoj geografiji, o izdvajanju zasebnih prostora temeljenih na različitosti kulturnih obilježja. S druge strane, „suvremena kulturna geografija, međutim, naglasak stavlja na društveno omeđivanje, odnosno izdvajanje kulturnih različitosti u prostoru u kojem se isprepliće više različitih kultura. Razumijevanje prostora kao mjesta koegzistencije, suživota s Drugima za posljedicu ima vrednovanje postojećih kulturnih razlika u smislu određivanja društvenih granica" (Šlezak, 2019, 12).

Između romske zajednice u Međimurskoj županiji i većinskoga stanovništva postoji jaka etnička granica koja je jedan od uzroka marginalnosti istraživane etničke skupine. Istraživanjem i otkrivanjem kulturnih posebnosti, odnosno dijela kulturnoga pejzaža romske nacionalne manjine u Međimurskoj županiji potvrđuje se jaka etnička granica koja ima svoj društveni i prostorni

in the existence of a distinct spatial segregation of the Roma national minority in the researched area (Šlezak, 2009; 2023). The previous author brings elements of the social influence of the aforementioned ethnic border, investigating the connection between the perception of the Roma ethnic space and their social exclusion, indicating that Roma settlements are often perceived as a threat by the majority population (Šlezak, 2021). This is stated in accordance with the fact that “the perception of minority cultures as being beyond the boundaries of ‘society’ is associated not only with the characterizations of the group but also with images of particular places, the landscapes of exclusion which express the marginal status of the outsider group” (Sibley, 1992, 107), meaning that “the labelling of places as threatening confirms the otherness of the minorities with whom the places are associated” (Sibley, 1992, 112).

The importance of researching the cultural landscape of Roma settlements is a consequence of the fact that “cultural groups socially construct the landscape as a reflection of themselves” (Evans et. al, 2001, 53). Roma settlements therefore represent a space occupied by members of the Roma national minority that developed and changed “on the basis of a different meaning and valuation of the space depending on the social and cultural peculiarities of the members of a certain group” (Šlezak, 2019, 13).

In order to understand and clearly define the term ‘Roma settlement,’ it is necessary to investigate and shed some light on the spatial structures and processes that influenced their development and transformation, because “the explanation of the landscape requires the analysis of all the processes that led to its creation, as well as all processes that change the existing state” (Vresk, 1987, 20).

The aim of this work stems from the aforementioned need to define the term ‘Roma settlement,’ i.e. to determine what the term ‘Roma settlement’ represents using the presentation of the basic common characteristics of localities inhabited by the Roma population. Using the example of ‘Roma settlements’ in Međimurje County, this paper provides an overview of their origin, spatial development and basic morphological characteristics, which are important for the understanding of the term itself. At the same time, by getting to know the basic characteristics of Roma settlements, this paper reveals the peculiarities of the Roma cultural landscape as an

utjecaj. Prostorni utjecaj snažne etničke granice očituje se u postojanju izrazite prostorne segregacije romske nacionalne manjine u istraživanom prostoru (Šlezak, 2009; 2023). Isti autor donosi i elemente društvenoga utjecaja navedene etničke granice istražujući povezanost percepcije romskoga etničkog prostora i njihove socijalne isključenosti upućujući na to da romska naselja kod većinskoga stanovništva izazivaju osjećaj prijeteñje (Šlezak, 2021). Navedeno je u skladu s činjenicom da je „percepcija manjinskih kultura izvan granica društva povezana ne samo s karakterizacijom grupe već i sa slikama pojedinih mjesta, krajolika isključenosti koje izražavaju marginalni status isključene skupine” (Sibley, 1992, 107), odnosno da „označavanje mjesta kao prijetećega potvrđuje Drugost manjina s kojima su ta mjesta povezana” (Sibley, 1992, 112).

Važnost istraživanja kulturnoga pejzaža romskih naselja posljedica je činjenice da „kulturne skupine društveno konstruiraju pejzaž kao odraz sebe” (Evans i dr., 2001, 53). Romska naselja stoga predstavljaju prostor koji zauzimaju pripadnici romske nacionalne manjine koji se razvijao i mijenjao „na temelju drugačijeg značenja i vrednovanja prostora ovisno o društvenim i kulturnim posebnostima pripadnika određene grupe” (Šlezak, 2019, 13).

Kako bi se razumio i jasno definirao pojam „romsko naselje”, potrebno je detaljnije istražiti i rasvijetliti prostorne strukture i procese koji su utjecali na njihov razvoj i transformaciju jer „objašnjenje krajolika ili pejzaža zahtijeva analizu svih procesa koji su doveli do njegovog nastanka, kao i svih procesa koji mijenjaju postojeće stanje” (Vresk, 1987, 20).

Iz navedene potrebe definiranja pojma „romsko naselje” proistječe cilj ovoga rada, a to je utvrditi što pojam „romsko naselje” predstavlja prikazom osnovnih zajedničkih obilježja lokaliteta naseljenih romskim stanovništvom. Na primjeru „romskih naselja” u Međimurskoj županiji ovaj rad donosi pregled njihova nastanka, prostornoga razvoja i osnovnih morfoloških obilježja važnih za shvaćanje i razumijevanje samoga pojma. Istovremeno, upoznavanjem osnovnih obilježja romskih naselja ovaj rad otkriva posebnosti romskoga kulturnog pejzaža kao važna prostornoga elementa sveukupne druš-

important spatial element of the overall social marginalization of the Roma community in Međimurje County.

What is a 'Roma settlement'?

The need to clearly define what a Roma settlement is, apart from the reasons mentioned in the introduction, also stems from the inconsistency of its use in official documents of regional self-government units. In this sense, it is interesting to note that the same type of documents, specifically the detailed plans for the arrangement of two administratively independent settlements inhabited exclusively by Roma (Parag and Piškorovec) use the possessive adjective 'Roma' in the case of Piškorovec (Međimurska županija 2018a), and in the case of Parag, the aforementioned possessive adjective is not in use, only the 'village of Parag' is mentioned (Međimurje County, 2020). So, in the case of two settlements with almost identical characteristics, the same administrative body in one case uses the term 'Roma settlement' in its documentation, while in the other case it does not.

The very term 'settlement' indicates that the center is a location where several housing units with a large number of inhabitants live. The number of inhabitants and/or the number of housing units is not crucial when defining or recognizing a 'Roma settlement.' Some other characteristics that define a 'Roma settlement' are more important than the quantitative indicators themselves. However, for the purposes of recognizing and distinguishing individual housing units that meet the other criteria listed here, Šlezak (2019) in his work suggests setting the minimum limit at 20 inhabitants in no less than 3 housing units.

When it comes to Roma settlements in Međimurje County and their perception from the perspective of both the majority and the Roma population, the issue of administrative status has no importance. Out of the twelve 'Roma settlements,' only two settlements have had administrative independence for the last fifteen years: Parag and Piškorovec, the first and third Roma settlements in Međimurje County by number of inhabitants. All other 'Roma settlements' administratively belong to settlements where the majority population lives (Tab 1). Taking into account the demographic peculiarities of the Roma popula-

tivne marginalizacije romske zajednice u Međimurskoj županiji.

Što je „romsko naselje“?

Potreba jasnoga definiranja što romsko naselje jest, osim iz razloga navedenih u uvodu, proistječe i iz nekonzistentnosti njegove uporabe u službenim dokumentima jedinica regionalne samouprave. Zanimljivo je u tom smislu opažanje da ista vrsta dokumenata, konkretno detaljni planovi uređenja dvaju administrativno samostalnih naselja u kojima obitavaju isključivo Romi, Paraga i Piškorovca, u slučaju Piškorovca donose posvojni pridjev „romskog“ (Međimurska županija, 2018a), a u slučaju Paraga navedenoga posvojnog pridjeva nema, već se govori samo o „naselju Parag“ (Međimurska županija, 2020). Dakle, u slučaju dvaju naselja gotovo identičnih obilježja isto upravno tijelo u jednom slučaju u svojoj dokumentaciji rabi pojam „romsko naselje“, dok ga u drugom slučaju ne rabi.

Sam pojam „naselje“ upućuje na to da je posrijedi lokacija na kojoj je okupljeno više stambenih jedinica u kojima živi veći broj stanovnika. Broj stanovnika i/ili broj stambenih jedinica pri definiranju odnosno prepoznavanju „romskog naselja“ nema presudnu važnost. Od samih kvantitativnih pokazatelja važnija su neka druga obilježja koja definiraju „romsko naselje“. Ipak, za potrebe prepoznavanja i razlikovanja pojedinačnih stambenih jedinica koje zadovoljavaju ostale ovdje navedene kriterije Šlezak (2019) u svojem radu predlaže odrediti donju granicu na 20 stanovnika u minimalno 3 stambene jedinice.

Kad je riječ o romskim naseljima u Međimurskoj županiji i njihovoj percepciji iz perspektive kako većinskoga tako i romskoga stanovništva, pitanje administrativnoga statusa nema nikakvu važnost. Od dvanaest „romskih naselja“ administrativnu samostalnost unazad petnaestak godina imaju samo dva naselja: Parag i Piškorovec, brojem stanovnika prvo i treće romsko naselje u Međimurskoj županiji. Sva ostala „romska naselja“ administrativno pripadaju naseljima u kojima živi većinsko stanovništvo (tab. 1). Uzimajući u obzir demografske osobitosti romskoga stanov-

Tab. 1 Roma settlements in Međimurje County, their administrative affiliation, and geographic coordinates
Tab. 1. Romska naselja u Međimurskoj županiji, njihova administrativna pripadnost i geografske koordinate

Roma settlement / Romsko naselje	Administrative settlement / Administrativno naselje	City / municipality / Grad / općina	Geographic coordinates / Geografske koordinate
Goričan	Goričan	Goričan	46°23'20" N 16°40'30" E
Gornji Kuršanec	Gornji Kuršanec	Nedelišće	46°19'27" N 16°21'45" E
Hlapičina	Hlapičina	Mursko Središće	46°31'34" N 16°23'30" E
Kotoriba	Kotoriba	Kotoriba	46°21'03" N 16°48'17" E
Kuršanec	Kuršanec	Čakovec	46°20'15" N 16°23'29" E
Kvitrovec	Domašinec	Domašinec	46°25'26" N 16°35'41" E
Lončarevo	Podturen	Podturen	46°28'00" N 16°31'39" E
Orehovica	Orehovica	Orehovica	46°19'10" N 16°30'12" E
Parag	Parag	Nedelišće	46°22'43" N 16°18'34" E
Piškorovec	Piškorovec	Mala Subotica	46°25'09" N 16°34'37" E
Pribislavec	Pribislavec	Pribislavec	46°23'05" N 16°29'00" E
Sitnice	Mursko Središće	Mursko Središće	46°29'35" N 16°25'32" E

tion (Šlezak, 2010; 2013; Šlezak and Belić 2019) and the significant increase in the number of inhabitants of Roma settlements, the administrative independence of some majority Roma settlements—primarily due to the number of inhabitants of the largest—can be expected in the foreseeable future.

Cipek (1990) in his work on the urbanization of Roma settlements lists 15 locations inhabited by Roma in the area of Međimurje in the second half of the 20th century. Some of the aforementioned locations never developed into Roma settlements (Štrukovec, Stiper), Parag I and Parag II were merged into a single settlement, and the Roma settlement in Donja Dubrava no longer exists due to the relocation of all residents outside the Drava floodplain due to regular flooding.

The next key feature of Roma settlements is their spatial segregation. All Roma settlements are spatially separated from the Croatian parts of the settlement to which they administratively belong. The settlements of Parag and Piškorovec, which are now administratively independent settlements, are also spatially separated from the settlements to which they belonged administratively before independence. Spatial segregation of the Roma population in Međimurje County is visible based on the absolute position of the settlements in space, but also based on a series of quantitative indicators of spatial segregation, which were elaborated in more detail by Šlezak (2009; 2023) (Fig. 1–12).

ništva (Šlezak, 2010; 2013; Šlezak i Belić 2019) i značajan porast broja stanovnika romskih naselja, u doglednoj se budućnosti očekuje administrativno osamostaljenje još nekih romskih naselja, prvenstveno brojem stanovnika onih najvećih.

Cipek (1990) u svojem radu o urbanizaciji romskih naselja navodi 15 lokacija naseljenih romskim stanovništvom na području Međimurja u drugoj polovici 20. stoljeća. Dio navedenih lokacija nikad se nije razvio u romsko naselje (Štrukovec, Stiper), Parag I i Parag II spojeni su u jedinstveno naselje, a romsko naselje u Donjoj Dubravi više ne postoji uslijed preseljenja svih stanovnika izvan naplavnoga područja Drave gdje se naselje nalazilo i bilo periodički plavljeno.

Sljedeće ključno obilježje romskih naselja jest njihova prostorna segregiranost. Sva romska naselja prostorno su odvojena od hrvatskih dijelova naselja kojima administrativno pripadaju. Naselja Parag i Piškorovec, koja su odnedavno administrativno samostalna naselja, također su prostorno odvojena od naselja kojima su administrativno pripadala prije osamostaljenja. Prostorna segregacija romskoga stanovništva u Međimurskoj županiji vidljiva je temeljem apsolutnoga položaja naselja u prostoru, ali i temeljem niza kvantitativnih pokazatelja prostorne segregacije koju je detaljnije obrađivao Šlezak (2009; 2023) (sl. 1–12).

**Roma Settlements
in Međimurje:
definition, spatial
development,
characteristics**

Romska naselja
u Međimurju:
definicija, prostorni
razvoj, obilježja

Fig. 1 The Roma settlement
Kuršanec and the settlement
Kuršanec to which it
administratively belongs

Sl. 1. Romsko naselje Kuršanec
i naselje Kuršanec kojemu
administrativno pripada

Source: State Geodetic
Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska
uprava, (2021)

Fig. 2 The Roma settlement
Gornji Kuršanec and the settlement
Gornji Kuršanec to which it
administratively belongs

Sl. 2. Romsko naselje Gornji
Kuršanec i naselje Gornji
Kuršanec kojemu administrativno
pripada

Source: State Geodetic
Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska
uprava, (2021)

Fig. 3 The Roma settlement
Hlapičina and the settlement
Hlapičina to which it
administratively belongs

Sl. 3. Romsko naselje Hlapičina
i naselje Hlapičina kojemu
administrativno pripada

Source: State Geodetic
Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska
uprava, (2021)

Fig. 4 The Roma settlement of
Kotoriba and the settlement
of Kotoriba to which it
administratively belongs

Sl. 4. Romsko naselje Kotoriba
i naselje Kotoriba kojemu
administrativno pripada

Source: State Geodetic
Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska
uprava, (2021)

**Roma Settlements
in Međimurje:
definition, spatial
development,
characteristics**

Romska naselja
u Međimurju:
definicija, prostorni
razvoj, obilježja

Fig. 5 The Roma settlement Kvitrovec (Domašinec) and the part of the settlement Domašinec to which it administratively belongs

Sl. 5. Romsko naselje Kvitrovec (Domašinec) i dio naselja Domašinec kojemu administrativno pripada

Source: State Geodetic Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska uprava, (2021)

Fig. 6 The Roma settlement of Lončarevo and the settlement of Podturen to which it administratively belongs

Sl. 6. Romsko naselje Lončarevo i naselje Podturen kojemu administrativno pripada

Source: State Geodetic Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska uprava, (2021)

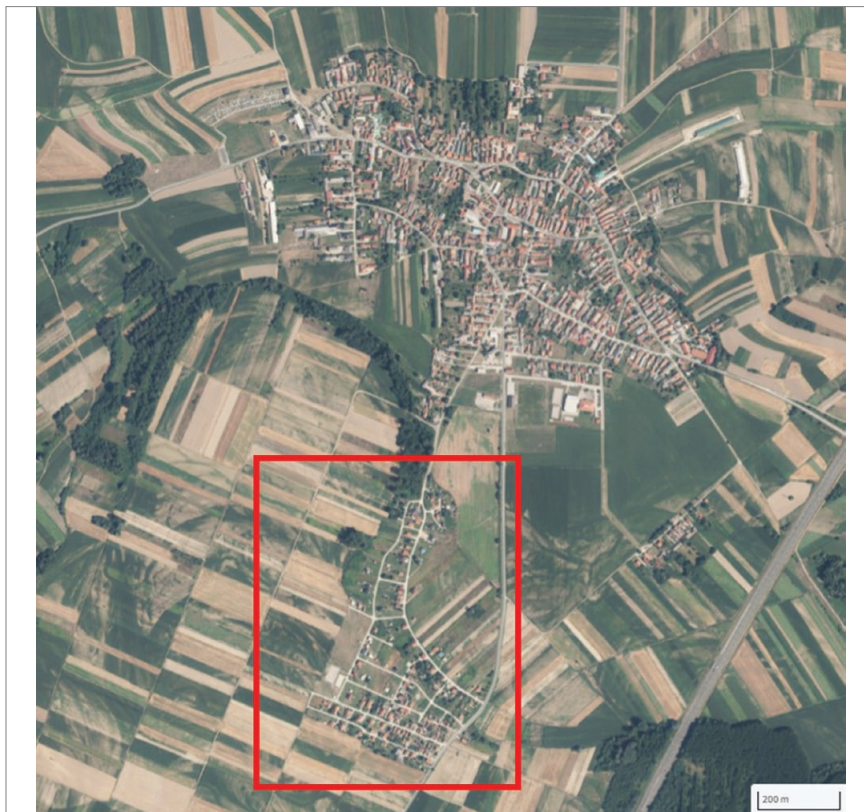

Fig. 7 The Roma settlement of Orehovica and the settlement of Orehovica to which it administratively belongs

Sl. 7. Romsko naselje Orehovica i naselje Orehovica kojemu administrativno pripada

Source: State Geodetic Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska uprava, (2021)

Fig. 8 The Roma settlement of Pribislavec and the settlement of Pribislavec to which it administratively belongs

Sl. 8. Romsko naselje Pribislavec i naselje Pribislavec kojemu administrativno pripada

Source: State Geodetic Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska uprava, (2021)

**Roma Settlements
in Međimurje:
definition, spatial
development,
characteristics**

Romska naselja
u Međimurju:
definicija, prostorni
razvoj, obilježja

Fig. 9 The Roma settlement of Sitnice and the town of Murško Središće, to which it administratively belongs

Sl. 9. Romska naselje Sitnice i grad Murško Središće kojemu administrativno pripada

Source: State Geodetic Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska uprava, (2021)

Fig. 10 The Roma settlement of Parag and the neighboring settlement of Trnovec to which it administratively belonged until recently

Sl. 10. Romska naselje Parag i susjedno naselje Trnovec kojemu je donedavno administrativno pripadalo

Source: State Geodetic Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska uprava, (2021)

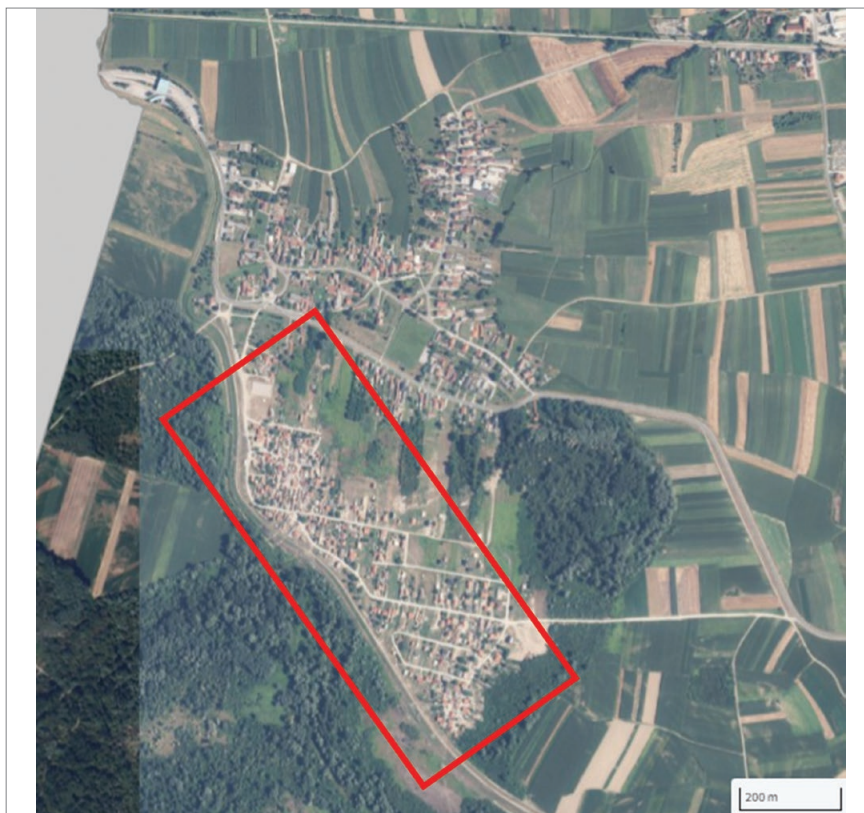

Fig. 11 The Roma settlement of Piškovec and the neighboring settlement of Držimurec, to which it belonged until recently

Sl. 11. Romsko naselje Piškovec i susjedno naselje Držimurec kojemu je donedavno administrativno pripadalo

Source: State Geodetic Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska uprava, (2021)

Fig. 12 The Roma settlement Goričan and the settlement Goričan to which it administratively belongs

Sl. 12. Romsko naselje Goričan i naselje Goričan kojemu administrativno pripada

Source: State Geodetic Administration, (2021)

Izvor: Državna geodetska uprava, (2021)

The next key feature of the 'Roma settlement' is the homogeneous ethnic structure of the population, in which all residents of the settlement are members of the Roma national minority. The number of cases where a member of the majority nation or some other minority lives in a 'Roma settlement' is negligible—we are talking about an extremely small number of individuals who moved to 'Roma settlements' due to marriage and mostly adopted the language and cultural patterns of the Roma. Official census data at the settlement level indicate a slightly higher share of Croats in Roma settlements, but here we have the emergence of ethnomimicry, i.e. the obfuscation of minority national identity during the implementation of the population census (Šlezak, 2019).

The homogeneity of the ethnic structure, spatial segregation and the clustering of housing units represent the basic distinguishing features of 'Roma settlements.' According to the characteristics mentioned so far, it is possible to state the basic part of the definition of the term 'Roma settlement': a 'Roma settlement' represents the location of gathered housing units of a homogeneous Roma ethnic structure, spatially separated from the settlement, or parts of the settlement with the majority population to which they administratively belong. However, for a more detailed understanding and definition of the term 'Roma settlement,' it is necessary to become acquainted with and understand additional features such as the origin, spatial development and morphological and functional characteristics of Roma settlements, i.e. to learn the features of the Roma cultural landscape, the process of its creation and to interpret the meaning of certain spatial norms of Roma settlements in more detail.

The origin and spatial development of Roma settlements

The Bajaši Roma of Međimurje settled in the area of Međimurje in the second half of the 19th century after the liberation, i.e. the abolition of slavery in 1855 (1856) in what was then Wallachia and Moldavia (Romania). Bunjac (2014) states that the first Roma in the registry books in Međimurje were recorded in 1865, and that in 1866, a large number of Roma born in Međimurje was recorded, of which 6 were in Kuršanec, which is proof of the existence of

Naredno ključno obilježje „romskoga naselja” jest homogena etnička struktura stanovništva u kojoj su svi stanovnici naselja pripadnici romske nacionalne manjine. Broj slučajeva gdje u „romskom naselju” živi pripadnik većinskoga naroda ili neke druge manjine potpuno je zanemariv. Riječ je o izrazito malom broju pojedinaca koji su se zbog ženidbenih veza preselili u „romska naselja” i uglavnom preuzeli jezik i kulturne obrasce Roma. Službeni popisni podatci na razini naselja upućuju na nešto veći udio Hrvata u romskim naseljima, no riječ je o pojavi etnomimikrije, odnosno skrivanja manjinskoga nacionalnog identiteta tijekom provedbe popisa stanovništva (Šlezak, 2019).

Homogenost etničke strukture, prostorna segregacija i okupljenost stambenih jedinica predstavljaju osnovna razlikovna obilježja „romskih naselja”. Prema dosad navedenim obilježjima moguće je iznijeti osnovni dio definicije pojma „romsko naselje”: *romsko naselje* predstavlja lokaciju okupljenih stambenih jedinica homogene romske etničke strukture prostorno odvojenu od naselja, odnosno dijelova naselja s većinskim stanovništvom kojemu administrativno pripadaju. Ipak, za detaljnije razumijevanje i definiranje pojma „romsko naselje” potrebno je upoznati i razumjeti dodatna obilježja poput načina nastanka, prostornoga razvoja te morfoloških i funkcionalnih obilježja romskih naselja, odnosno detaljnije upoznati značajke romskoga kulturnog pejzaža, procesa njegova nastanka i interpretirati značenje određenih prostornih normi romskih naselja.

Nastanak i prostorni razvoj romskih naselja

Međimurski Romi Bajaši naselili su se na prostor Međimurja u drugoj polovici 19. stoljeća nakon oslobođenja, odnosno ukidanja ropstva 1855., tj. 1856. godine u ondašnjoj Vlaškoj i Moldaviji, današnjoj Rumunjskoj. Bunjac (2014) navodi da su prvi Romi u matičnim knjigama u Međimurju zabilježeni 1865., a da je 1866. zabilježen veći broj rođenih Roma u Međimurju, od čega čak 6 u Kuršanec, što je dokaz o postojanju barem toliko obi-

at least that many families in the area where they still exist today in the second largest Roma settlement in Međimurje County in terms of population. Bunjac (2014) concluded, based on the research of birth registers in Međimurje parishes, that Roma, with some exceptions, appeared in places where they are still present today. It is obvious that after moving to the area of Međimurje, the Roma settled where the locations of the Roma settlements are still located today.

Localities inhabited by Roma are the result of “segregation and discrimination during the entire history of the Roma on European soil” (Šlezak, 2009, 78). Upon arriving in the area of Međimurje, the Roma, due to non-acceptance, mostly settled outside the settlements of the time. Over the years, these settlement locations grew into larger settlements administratively annexed to the nearest settlements with the majority population. Although certain locations inhabited by Roma were resettled several times in the 20th century, either due to deforestation, agrarian reforms or land donations with the aim of settling other natural persons (Cipek, 1990; Taradi 1990), they mostly remained within the primarily populated administrative area.

Regarding the example of development of Roma settlements in Slovenia, Zupančič (2014) singles out six stages of the development of the Roma population. The first three phases, the nomadic and semi-nomadic phase before permanent settlement, the phase of permanent settlement and the phase of the first structural changes in Roma settlements in Međimurje County, have ended. Today, in the majority of Roma settlements in Međimurje, the phase of intensive infrastructural development and the phase of establishing legality and rehabilitation are taking place simultaneously. Using the method of remote sensing, comparing satellite images of the same settlements at different points in time over a period of ten years, extremely large changes have been observed in terms of the spatial expansion of built-up parts of Roma settlements. Intensive construction and spatial expansion are present in most of the investigated Roma settlements. The Roma settlement of Kuršanec and the monitoring of its spatial development in the 1968–2022 period can serve as a good illustrative example (Fig. 13–16). The satellite images used were taken from the website of the State Geodetic Ad-

telji u prostoru gdje i danas postoji drugo po broju stanovnika romsko naselje u Međimurskoj županiji. Bunjac (2014) zaključuje temeljem istraživanja matičnih knjiga rođenih u međimurskim župama da su se Romi, uz poneke iznimke, pojavljivali u mjestima gdje su i danas prisutni. Očito je da su Romi nakon doseljavanja u prostor Međimurja počeli živjeti u krugu naselja gdje se i danas nalaze lokacije romskih naselja.

Lokaliteti naseljeni Romima posljedica su „segregacijskih i diskriminacijskih odnosa tijekom čitave povijesti Roma na tlu Europe” (Šlezak, 2009, 78). Dolaskom u prostor Međimurja Romi se zbog neprihvatanja uglavnom naseljavaju izvan tadašnjih naselja. Tijekom vremena navedene lokacije naseljavanja prerastaju u veće naseobine administrativno pripojene najbližim naseljima s većinskim stanovništvom. Iako su pojedine lokacije naseljene Romima u 20. stoljeću višekratno preseljavane, bilo zbog krčenja šuma, agrarnih reformi bilo darovanja zemljišta s ciljem naseljavanja drugih fizičkih osoba (Cipek, 1990; Taradi 1990), uglavnom su se zadržavali unutar primarno naseljena administrativnoga područja.

Na primjeru razvoja romskih naselja u Sloveniji Zupančič (2014) izdvaja šest faza razvoja romske naseljenosti. Prve su tri faze, nomadska i polunomadna faza prije stalnoga naseljavanja, faza stalnoga naseljavanja i faza prvih strukturnih promjena u romskim naseljima kod Roma u Međimurskoj županiji završile. Danas su u većem broju međimurskih romskih naselja gotovo istovremeno prisutne faza intenzivnoga infrastrukturnoga razvoja i faza uspostavljanja legalnosti i sanacije. Metodom daljinskoga istraživanja uspoređujući satelitske snimke istih naselja u različitim vremenskim točkama u periodu od desetak godina uočavaju se izrazito velike promjene u smislu prostornoga širenja izgrađenih dijelova romskih naselja. Intenzivna izgradnja i prostorno širenje prisutno je u većini istraživanih romskih naselja. Kao dobar ilustrativni primjer može poslužiti romsko naselje Kuršanec i praćenje njegova prostornoga razvoja u razdoblju 1968. – 2022. (sl. 13–16). Korištene satelitske snimke preuzete su s portala Državne geodetske uprave, odnosno riječ je o podlogama digitalnoga katastra i snimkama aplikacije Google karte.

**Roma Settlements
in Međimurje:
definition, spatial
development,
characteristics**

Romska naselja
u Međimurju:
definicija, prostorni
razvoj, obilježja

Fig. 13 The Roma settlement
Kuršanec in 1968

Sl. 13. Romsko naselje Kuršanec
1968. godine

Source: State Geodetic
Administration, (1968)

Izvor: Državna geodetska
uprava, (1968)

Fig. 14 The Roma settlement
Kuršanec in 2011

Sl. 14. Romsko naselje Kuršanec
2011. godine

Source: State Geodetic
Administration, (2011)

Izvor: Državna geodetska
uprava, (2011)

Fig. 15 The Roma settlement
Kuršanec in 2015

Sl. 15. Romsko naselje Kuršanec
2015. godine

Source: State Geodetic
Administration, (2015)

Izvor: Državna geodetska
uprava, (2015)

ministration, i.e. they are digital cadastre bases and recordings of the Google maps application.

Although the process of legalization of built structures has begun in most Roma settlements, the spatial expansion of settlements is still a consequence of the continuation of illegal construction. A

Iako je u većini romskih naselja započeo proces legalizacije izgrađenih objekata, prostorno širenje naselja i dalje je posljedica nastavka nelegalne gradnje. Romsko naselje Parag, koje od 2005. godine ima status samostalnoga administrativnog naselja, vrlo je ilustrativan primjer. Razdvajanjem

Fig. 16 The Roma settlement
Kuršanec in 2024

Sl. 12. Romsko naselje Goričan
i naselje Goričan kojemu
administrativno pripada

Source: Google maps, (2024)

Izvor: Google karte, (2024)

very illustrative example is the Roma settlement of Parag, which has had the status of an independent administrative settlement since 2005. By separating the settlements of Trnovec and Parag, the borders of the settlement of Parag were established within the framework of the built-up area of the settlement at that time. In the first amendments and additions to the detailed development plan of the settlement of Parag (Municipality of Nedelišće, 2008), it is stated that part of the facilities, through illegal construction, “came within the zone intended for the embankment, the route of which was already corrected once for the same reason, and now another correction is expected, which should enable legalization of constructed buildings”. Due to the continuation of illegal construction outside the established boundaries of the Parag settlement, in 2019 the Municipal Council of the Municipality of Nedelišće passed the Decision on II amendments to the Decision on determining the boundaries of the settlement of Parag, where the newly determined boundaries also included facilities built outside the then administrative boundaries of the settlement (Fig. 17).

naselja Trnovec i Parag utvrđene su granice naselja Parag u okvirima tadašnjega izgrađenog prostora naselja. U I. izmjenama i dopunama detaljnog plana uređenja naselja Parag (Općina Nedelišće, 2008) kazuje se da je dio objekata nelegalnom gradnjom „ušao unutar pojasa predviđenog za nasip, čija trasa je već jednom bila korigirana iz istog razloga, a sada se očekuje još jedna korekcija, koja bi trebala omogućiti legalizaciju izgrađenih građevina”. Zbog nastavka nelegalne gradnje izvan utvrđenih granica naselja Parag Općinsko je vijeće Općine Nedelišće 2019. donijelo Odluku o II. izmjeni i dopuni Odluke o utvrđivanju granica naselja Parag gdje su novoutvrđene granice obuhvatile i objekte izgrađene izvan tadašnjih administrativnih granica naselja (sl. 17).

Osim Paraga, slična je situacija u mnogim drugim romskim naseljima gdje je u tijeku intenzivna faza uspostavljanja legalnosti i sanacije romskoga naselja. No unatoč postupku legalizacije i inzistiranju na poštivanju normi vezanih uz stambenu izgradnju bespravna gradnja i dalje je prisutna u romskim naseljima (sl. 18).

Fig. 17 Illegally built areas (yellow) outside the detailed plan for the development of the settlement and the borders of the settlement of Parag

Sl. 17. Bespravno izgrađene površine (žuto) izvan obuhvata DPU-a i granica naselja Parag

Source: Municipality Nedelišće, (2020)

Izvor: Općina Nedelišće, (2020)

Basic morphological and functional characteristics of Roma settlements

Most of the existing Roma settlements in Međimurje County are of natural origin. After immigration, Roma settled outside or on the edges of existing settlements, usurping the land on which they built their housing. The land on which Roma settlements were built is mostly owned by the Republic of Croatia or regional or local self-government units. In a smaller number of cases, a certain number of buildings in Roma settlements were built on privately owned plots of land. A few years ago, through the advanced phase of legalization, the plots on which the buildings were built were assigned to the ownership of Roma owners of the built buildings, i.e. their purchase at preferential prices was made possible. Due to demographic pressure and the need for new housing, Roma residents were also given ownership of new undeveloped plots on the outskirts of the settlement intended for new residential construction.

A very long phase of exclusively illegal and improvised construction continued until the end of the 20th century, when the first spatial planning of Roma settlements began. In the example of the largest settlements, older parts of the settlement built without any spatial-planning norms and newer parts that indicate the beginning of the planned spatial development of the settlement with respect to certain norms can be clearly recognized. While the peripheral, newer parts of the settlement reveal a situation of regular partial subdivision and placement of buildings along a predefined street corridor, the older parts of the settlement, i.e. their core, reflect natural construction without any spatial-planning influence on the appearance of built buildings and the space occupied by these buildings (Fig 16. central unplanned core and planned parts on the western and eastern edges).

When it comes to the older, central parts of the settlement, it is important to note the high density of built-up areas, mainly small buildings that share a 'courtyard' with a number of other buildings (Fig. 19). Due to the impossibility of solving the spatial disorganization in certain settlements, not even a basic subdivision has been carried out in such parts

Osnovna morfološka i funkcionalna obilježja romskih naselja

Većina postojećih romskih naselja u Međimurškoj županiji stihijskoga je postanka. Nakon doseljavanja Romi su se naseljavali izvan ili na rubovima postojećih naselja uzurpirajući zemljište na kojem su gradili svoje stambene objekte. Zemljište na kojem su izgrađena romska naselja uglavnom su u vlasništvu Republike Hrvatske ili jedinica regionalne, odnosno lokalne samouprave. U manjem broju slučajeva određen broj objekata u romskim naseljima izgrađen je na tuđim parcelama fizičkih osoba. Unazad nekoliko godina kroz uznapredovalu fazu legalizacije parcele na kojima su objekti izgrađeni dodijeljene su u vlasništvo romskim posjednicima izgrađenih objekata, odnosno omogućen je njihov otkup po povlaštenim cijenama. Zbog demografskoga pritiska i potreba za novim stambenim prostorom romskim su stanovnicima u vlasništvo dodjeljivane i nove neizgrađene parcele na rubovima naselja predviđenima za novu stambenu izgradnju.

Vrlo duga faza isključivo nelegalne i stihijske izgradnje zadržala se sve do kraja 20. stoljeća kad započinju prvi zahvati prostornoga uređenja romskih naselja. Na primjeru najvećih naselja zorno se prepoznaju stariji dijelovi naselja izgrađeni bez ikakvih normi prostornoga planiranja i noviji dijelovi koji upućuju na početak planskoga prostornog razvoja naselja uz poštivanje određenih normi. Dok rubni noviji dijelovi naselja odaju situaciju pravilne čestične parcelacije i smještaja objekata uz unaprijed definirani ulični koridor, stariji dijelovi naselja, odnosno njihove jezgre, odražavaju stihijsku izgradnju bez ikakva utjecaja prostornoga planiranja na izgled izgrađenih objekata i prostora koji ti objekti zauzimaju (sl. 16. – centralna neplanska jezgra i planski izgrađeni dijelovi na zapadnom i istočnom rubu).

Kad je riječ o starijim, središnjim dijelovima naselja, važno je uočiti veliku gustoću izgrađenosti uglavnom površinom malih objekata koji jedno „dvorište” dijele s nizom drugih objekata (sl. 19). Zbog nemogućnosti kvalitetna rješavanja prostorne neuređenosti u određenim naseljima nije još provedena ni osnovna čestična parcelacija

Roma Settlements in Međimurje: definition, spatial development, characteristics

Romska naselja u Međimurju: definicija, prostorni razvoj, obilježja

Fig. 19 The central part of the Roma settlement Kuršanec

Sl. 19. Središnji dio romskoga naselja Kuršanec

Photo: author's photo, (2010)

Foto: autorska fotografija, (2010)

of the settlement. Thus, in some cases, there are cadastral parcels with a very large number of residential buildings on them (Fig. 20). In some cases, a partial subdivision was carried out that reflects the situation (Fig. 21). In such situations, certain issues arise, such as the fact that a large number of cadastral parcels with residential buildings do not

u takvim dijelovima naselja. Tako u nekim slučajevima postoje katastarske čestice s vrlo velikim brojem stambenih objekata (sl. 20). U nekim je slučajevima čestična parcelacija provedena tako da odražava zatečeno stanje (sl. 21). U takvim situacijama javljaju se određene nelogičnosti poput činjenice da velik broj katastarskih čestica sa

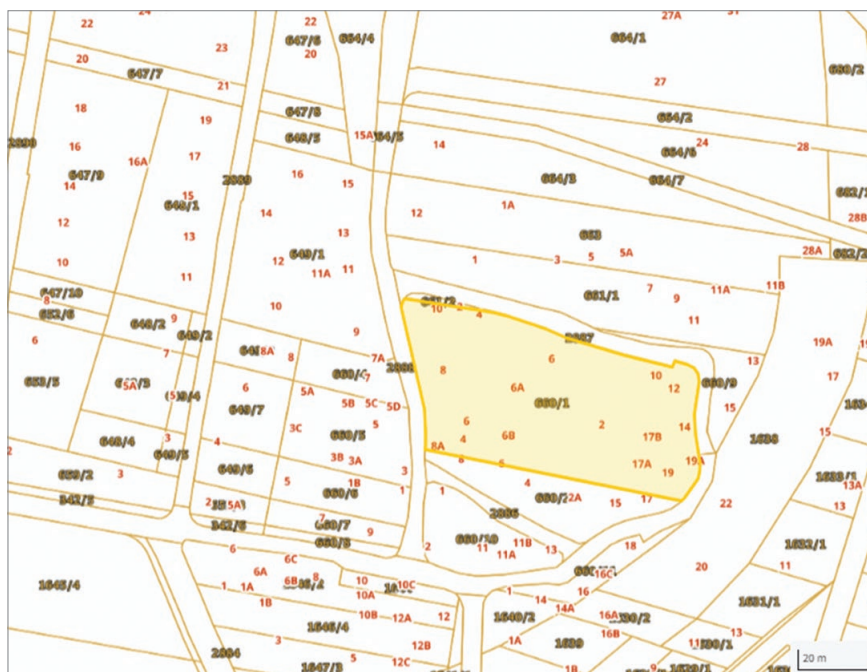

Fig. 20 Partial cadastral subdivision of the central part of the Roma settlement Kuršanec with marked house numbers

Sl. 20. Djelomično provedena čestična parcelacija središnjega dijela romskoga naselja Kuršanec s označenim kućnim brojevima

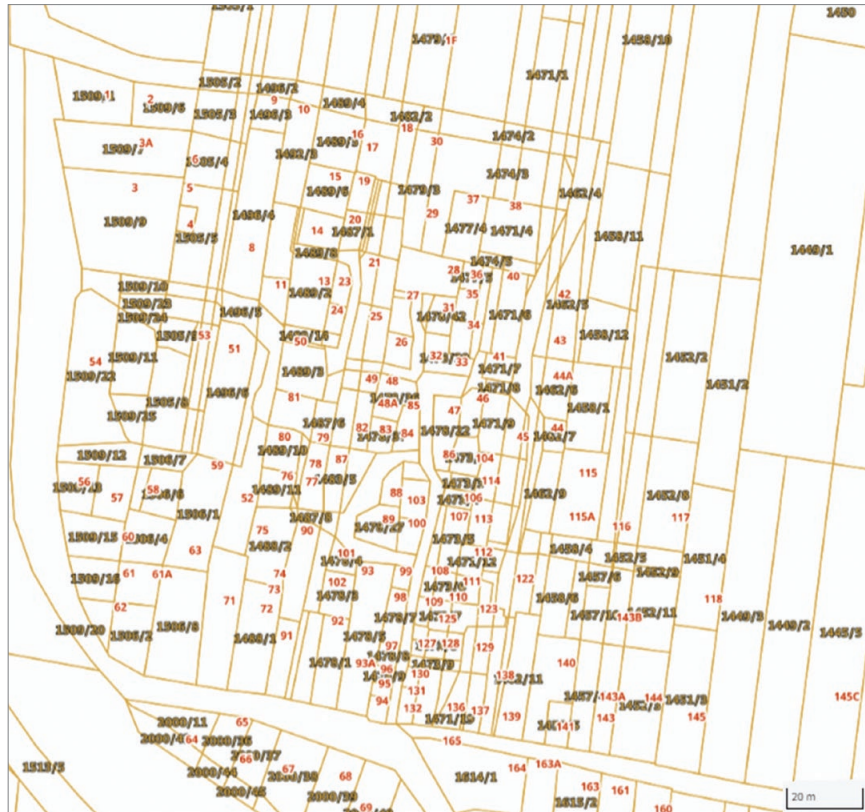
Source: State Geodetic Administration, (2024)

Izvor: Državna geodetska uprava, (2024)

Fig. 21 Provedena čestična parcelacija središnjega dijela romskoga naselja Parag s označenim kućnim brojevima Sl. 21. Romska naselje Sitnice i grad Murško Središće kajemu administrativno pripada

Source: State Geodetic Administration, (2024)

Izvor: Državna geodetska uprava, (2024)

have a direct connection with street corridors, but are completely surrounded by other parcels and residential buildings.

In the morphological sense, apart from the subdivision and arrangement of buildings in the area of the settlement, it is important to analyze the construction of buildings. The appearance of buildings, the (poor) quality of construction and the materials used are very important morphological elements of Roma settlements. At the same time, these are the most recognizable and for the majority of the population the elements of the cultural landscape of Roma settlements that leave the strongest impression. This primarily regards older parts of the settlement and buildings built a long time ago with very poor construction quality. Cipek (1990) in his work on the urbanization of locations inhabited by Roma, stated that at the end of the 20th century, a large number of houses were still built “of mud or wood, covered with straw, tin, branches, cardboard or rags” (Cipek, 1990, 95) but that more and more buildings were built of brick and cement. Small buildings on the surface, the use of various handy

stambenim objektima nema izravnu vezu s uličnim koridorima, nego su u potpunosti okružene drugim česticama i stambenim objektima.

U morfološkom smislu osim parcelacije i rasporeda objekata u prostoru naselja neizostavno je izvršiti analizu gradnje objekata. Izgled objekata, (ne)kvaliteta gradnje i korišteni materijali vrlo su važan morfološki element romskih naselja. Istovremeno su to najprepoznatljiviji i za većinsko stanovništvo najupečatljiviji elementi kulturnoga pejzaža romskih naselja. Tu je ponajprije riječ o starijim dijelovima naselja i davno građenim objektima vrlo loše kvalitete izgradnje. Cipek (1990) u radu o urbanizaciji lokacija naseljenih Romima navodi da je krajem 20. stoljeća još uvijek velik broj nastambi građen „od blata ili drva, pokrivene slamom, limom, granjem, kartonom ili krpama” (Cipek, 1990, 95), no da je sve više objekata građenih od cigle i cementa. Površinom mali objekti, korištenje raznih priručnih materijala umjesto klasičnoga građevinskog materijala obilježja su koja se prva zapažaju (sl. 19). Zanimljivo je da Romi koji grade kvalitetnije objekte i sele

Fig. 22 Small residential building with a recent construction date

Sl. 22. Površinom mali stambeni objekt novijega datuma izgradnje

Photo: author's photo, 2010

Foto: autorska fotografija, 2010.

materials instead of classic building materials are the features that are first noticed (Fig. 19). It is interesting to note that the Roma who build better quality buildings and move out of old low-quality buildings do not demolish the same old buildings, but leave them to others (Cipek, 1990).

Due to difficulties regarding financing the construction of their own housing, some Roma are forced to build very small buildings. Such small buildings of a more recent construction date were nevertheless built of stronger materials, e.g. brick and concrete (Fig. 22).

Newer parts of the settlement, which have already been stated to have been built in compliance with certain urban planning rules, mainly consist of buildings with a larger surface area and look more similar to settlements of the majority population. However, in contrast to settlements with a majority population, very few buildings in Roma settlements have façades in the form of a thermal insulation as final layer (facade) (Fig. 23).

A significant difference in comparison to the majority of settlements in Međimurje also refers to the fact that residential plots are very rarely fenced. Only a small number of families in Roma settlements have fenced yards.

se iz dotadašnjih starih nekvalitetnih objekata te svoje stare objekte ne ruše, već ih prepuštaju drugima (Cipek, 1990).

Zbog nemogućnosti financiranja izgradnje vlastita stambenoga prostora dio Roma primoran je graditi površinom vrlo male objekte. Takvi mali objekti novijega datuma izgradnje građeni su ipak od čvršćih materijala, cigle i betona (sl. 22).

Noviji dijelovi naselja za koje je već navedeno da su građeni poštujući određena urbanistička pravila uglavnom se sastoje od površinom većih objekata izgledom i načinom gradnje sličnijima naseljima s većinskim stanovništvom. Ipak, za razliku od naselja s većinskim stanovništvom, u romskim naseljima vrlo mali broj objekata ima uređena pročelja s termoizolacijskim završnim slojem (fasadom) (sl. 23).

Bitna razlika u odnosu na većinska naselja u Međimurju odnosi se i na činjenicu da su stambene parcele vrlo rijetko ograđene. Samo manji broj obitelji u romskim naseljima odlučio se na ograđivanje dvorišnoga prostora svojega stambenog objekta.

U infrastrukturnom smislu romska naselja

Fig. 23 Newer construction of
a Roma settlement, buildings
without façades

Sl. 23. Novija izgradnja romskoga
naselja, objekti bez fasade

Photo: author's photo, 2010

Foto: autorska fotografija, 2010..

In terms of infrastructure, Roma settlements still lack certain communal services. Public water supply, although available, is used by very few households. Due to the availability of phreatic water bodies, the majority of households meet their water needs using manual or, in a smaller number of cases, electric water pumps.

The (non)removal of waste is one of the more visible features of Roma settlements that is typically regarded with aversion by the majority population. Although the waste collection services are available to all residents, due to non-payment of the said municipal service, wild landfills with huge amounts of municipal waste have been created on the edges and access roads of certain Roma settlements, which irresponsible individuals often burn (Fig. 24).

još uvijek oskudijevaju određenim komunalnim uslugama. Javnu vodoopskrbu, iako je dostupna, koristi vrlo mali broj kućanstava. Zbog dostupnosti vode temeljnice najveći broj kućanstava potrebu za vodom zadovoljava korištenjem ručnih ili u manjem broju slučajeva električnih pumpa za vodu.

(Ne)odvoz otpada jedno je od vidljivijih obilježja romskih naselja koja kod većinskoga stanovništva stvaraju osjećaj odbojnosti. Iako je usluga odvoza otpada dostupna svim stanovnicima, zbog neplaćanja navedene komunalne usluge na rubovima i prilaznim cestama pojedinim romskim naseljima stvaraju se divlji deponiji golemih količina komunalnoga otpada koji neodgovorni pojedinci često pale (sl. 24).

Fig. 24 Wild waste dump and fire
scene in the Roma settlement
Pribislavec

Sl. 24. Divlji deponij otpada
i zgariste u romskom naselju
Pribislavec

Source: Vugrinec, (2021)

Izvor: Vugrinec, (2021).

Fig. 25 Network of electric wires and cables in the Roma settlement of Kuršanec

Sl. 25. Mreža električnih žica i kabela u romskom naselju Kuršanec

Photo: author's photo, (2024)

Foto: autorska fotografija, (2024)

All Roma settlements are electrified. However, a relatively small number of households have a legal electricity connection. Most households are supplied with electricity by connecting to the rare legal connections of neighbors or relatives. For this reason, a huge amount of wires, cables, utility poles and other supporting elements that keep electric lines in the air above the ground for some kind of safety are in evidence (Fig. 25).

The specificity of Roma settlements is also reflected in the functions they provide to their residents. The primary and almost exclusive function of Roma settlements is the function of housing. The function of education is offered only by the Roma settlement of Kuršanec in the form of the regional department of the Čakovec city kindergarten with two groups of children in the system of early and preschool education. Roma settlements do not have a formal work function, except for the largest settlements of Parag, Kuršanec and Piškorovec, where there is one small grocery store each with a minimum number of employees, which fulfills the function of supplying groceries for the residents of the settlement. Roma settlements also generally do not have a recreational function. Only the settlements of Kuršanec and Orehovica have an asphalted mini-football field intended for the recreation of the residents of the settlement.

Sva su romska naselja elektrificirana. Međutim, legalni priključak električne energije posjeduje relativno malo kućanstava. Većina kućanstava opskrbljuje se električnom energijom spajanjem na rijetke legalne priključke susjeda ili rodbine. Zato je moguće vidjeti golemu količinu žica, kabela, priručnih stupova i drugih potpornih elemenata koji zbog kakve-takve sigurnosti električne vodove drže u zraku iznad zemlje (sl. 25).

Specifičnost romskih naselja ogleda se i u funkcijama koje pružaju svojim stanovnicima. Primarna i gotovo isključiva funkcija romskih naselja jest funkcija stanovanja. Funkciju obrazovanja nudi samo romsko naselje Kuršanec u vidu područnoga odjela čakovečkoga gradskog vrtića s dvije skupine djece u sustavu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Romska naselja nemaju formalnu funkciju rada osim najvećih naselja Parag, Kuršanec i Piškorovec, u kojima postoji po jedna mala trgovina mješovitom robom s minimalnim brojem zaposlenih koja za stanovnike naselja ostvaruje funkciju opskrbe mješovitom robom. Rekreativnu funkciju romska naselja također uglavnom nemaju. Samo naselja Kuršanec i Orehovica imaju asfaltirano malonogometno igralište namijenjeno rekreaciji stanovnika naselja.

Conclusion

The analysis of the origin, spatial development, morphological and functional characteristics of Roma settlements indicates the conclusion about the specificity of Roma settlements in all the listed elements. The analyzed peculiarities show a different value system of spatial arrangement and relationship to space. Within the Roma community in Međimurje, there are different spatial norms, significantly different from the spatial norms of the surrounding majority population.

The lack of a definition of a Roma settlement is a problem for researchers dealing with the issue of Roma population. For example, Brunn et al. (2018) explicitly state the problem of the definition of Roma settlement as a major drawback of their research and the related problem of categorizing the form of Roma settlement. Based on the analysis on the example of localities inhabited by the Roma population in Međimurje County, it is possible to define the term 'Roma settlement' in more detail. The 'Roma settlement' represents the location of gathered housing units of a homogeneous Roma ethnic structure, spatially separated from the settlement, that is, the parts of the settlement with the majority population to which they administratively belong, with specific spatial development, morphological and functional characteristics significantly different from the characteristics of the surrounding settlements with the majority population. Although the analysis was carried out on the example of the regional area of Međimurje County, due to the similarity in all the mentioned characteristics, it is possible to apply the above definition by analogy to other Roma settlements in the wider area of the Republic of Croatia.

The analyzed characteristics of Roma settlements make a very recognizable spatial footprint of the Roma community in the researched area. The Roma ethnic landscape of Roma settlements, due to its distinctiveness and diversity in relation to the area occupied by the majority population, is a visible element of the construction of social relations towards the Roma. Different spatial norms for the arrangement and organization of the settlement space, the (in)equality of construction, the (dis)orderliness of residential plots and public areas

Zaključak

Provedena analiza nastanka, prostornoga razvoja, morfoloških i funkcionalnih obilježja romskih naselja upućuje na zaključak o specifičnosti romskih naselja u svim nabrojenim elementima. Analizirane posebnosti upućuju na drugačiji vrijednosni sustav uređenja prostora i odnosa prema prostoru. Unutar romske zajednice u Međimurju prostorne norme znatno su drukčije od prostornih normi okolnoga većinskog stanovništva.

Nepostojanje definicije romskoga naselja predstavlja problem istraživačima koji se bave pitanjem naseljenosti Roma. Tako primjerice Brunn i dr. (2018) izrijekom navode problem definicije romskoga naselja kao velik nedostatak njihovu istraživanju i s tim povezan problem kategorizacije oblika naseljenosti Roma. Temeljem provedene analize na primjeru lokaliteta naseljenih romskim stanovništvom u Međimurskoj županiji moguće je detaljnije definirati pojam „romsko naselje”. Romsko naselje jest skup stambenih jedinica homogene romske etničke strukture prostorno odvojen od naselja, odnosno dijelova naselja s većinskim stanovništvom kojemu administrativno pripada, specifična prostornoga razvoja, morfoloških i funkcionalnih obilježja znatno različitih od obilježja okolnih naselja s većinskim stanovništvom. Iako je analiza provedena na primjeru regionalnoga prostora Međimurske županije, zbog sličnosti u svim navedenim obilježjima analogijom je navedenu definiciju moguće primijeniti i na ostala romska naselja u širem prostoru Republike Hrvatske.

Analizirana obilježja romskih naselja čine vrlo prepoznatljiv prostorni otisak romske zajednice u istraživanom prostoru. Romski etnički pejzaž romskih naselja zbog svoje prepoznatljivosti i različitosti u odnosu na prostor koji zauzima većinsko stanovništvo vidljiv je element konstrukcije društvenih odnosa prema Romima. Drukčije prostorne norme uređenja i organizacije prostora naselja, (ne)kvaliteta izgradnje, (ne)uređenost stambenih parcela i javnih površina u samom naselju i oko naselja prepoznatli-

Roma Settlements in Međimurje: definition, spatial development, characteristics

Romska naselja u Međimurju: definicija, prostorni razvoj, obilježja

in and around the settlement are recognizable distinguishing elements that certainly have their social reflection. In this sense, Šlezak (2021) closely links the recognition of Roma settlements and the social exclusion of the Roma community. The Roma settlements in Međimurje confirm the thesis of Sibley (1992), who indicates that the space occupied by the Roma is perceived as threatening due to the mismatch between the spatial norms of the Roma and the majority population.

Sibley (1992) also indicates that Roma spatial structures can reinforce social boundaries, emphasizing the social division of Roma and the majority population. Šlezak also notes that “the visual perception of the space of Roma settlements, which, due to their physiognomic characteristics, deviate significantly from the spatial norms of the settlement of the majority society, is transferred to the perception of the inhabitants themselves who live in said settlements. The space shaped into the Roma cultural landscape represents an integral part of segregation and discrimination relations against the Roma national minority” (Šlezak, 2019, 15). The perception of the minority cultural landscape of the Roma community in Međimurje County formed by Roma settlements is a fundamental element that contributes to the social exclusion of Roma and the increase of prejudices that hinder integrative processes. The prominent differences in the organization and arrangement of space in relation to the majority population certainly emphasize and further encourage the social differences between the Roma and the surrounding majority population. Roma settlements as a Roma cultural landscape influence the perception of Roma as a minority community in the researched area. Initiated infrastructural changes, legalization of construction, spatial arrangement of Roma settlements in terms of compliance with basic spatial and construction norms, and expected functional integration will contribute to changes in the perception of the Roma community and the social relationship towards them. Positive changes in the area occupied by the Roma community will certainly have their social reflection in the future in a higher level of acceptance of the Roma as an equal part of the wider social community of Međimurje County.

vi su razlikovni elementi koji zacijelo imaju svoj društveni odraz. U tom smislu Šlezak (2021) usko dovodi u vezu prepoznatljivost romskih naselja i socijalnu isključenost romske zajednice. Romska naselja u Međimurju potvrđuju tezu Sibleya (1992) koji upućuje na to da se prostor koji Romi zauzimaju doživljava kao prijeteći zbog neusklađenosti prostornih normi Roma i većinskoga stanovništva.

Sibley (1992) također ističe da romske prostorne strukture mogu pojačati socijalne granice, naglašavajući društvenu podijeljenost Roma i većinskoga stanovništva. Šlezak također napominje da se „vizualna percepcija prostora romskih naselja koja svojim fizionomskim obilježjima znatno odudaraju od prostornih normi uređenja naselja većinskog društva, transferira na percepciju samih stanovnika koji u navedenim naseljima žive. Prostor oblikovan u romski kulturni pejzaž predstavlja sastavni dio segregacijskih i diskriminacijskih odnosa spram romske nacionalne manjine” (Šlezak, 2019, 15). Percepcija manjinskoga kulturnog pejzaža romske zajednice u Međimurskoj županiji oblikovan kroz romska naselja temeljni je element koji pridonosi socijalnoj isključenosti Roma i povećanju predrasuda koje koče integrativne procese. Istaknute razlike organizacije i uređenja prostora u odnosu na većinsko stanovništvo zasigurno naglašavaju i dodatno potiču socijalne razlike između Roma i okolnoga većinskog stanovništva. Romska naselja kao romski kulturni pejzaž utječu na percepciju Roma kao manjinske zajednice u istraživanom prostoru. Započete infrastrukturne promjene, legalizacija gradnje, prostorno uređenje romskih naselja u smislu poštivanja osnovnih prostornih i građevinskih normi te očekivana funkcionalna integracija pridonijet će promjenama u percepciji romske zajednice i društvenom odnosu prema njima. Pozitivne promjene u prostoru koji zauzima romska zajednica imat će u budućnosti zacijelo i svoj društveni odraz u višoj razini prihvaćanja Roma kao ravnopravnoga dijela šire društvene zajednice Međimurske županije.

- Beti, I., 2021a: Romska naselja u Međimurju „Maske nosimo, a cjepivo jedva čekamo, ne bojimo se mi toga“, portal emedjimurje, <https://emedjimurje.net.hr/vijesti/koronavirus/3957184/romska-naselja-u-medjimurju-maske-nosimo-a-cjepivo-jedva-cekamo-ne-bojimo-se-mi-toga/> (25. 09. 2023.)
- Beti, I., 2021b: Međimurje: Popis bespravnih objekata u romskim naseljima šalje se Državnom inspektoratu, Večernji list, <https://www.vecernji.hr/vijesti/medimurje-popis-bespravno-sagrađenih-objekata-u-romskim-naseljima-poslat-ce-drzavnom-inspektora-tu-1521531> (25. 09. 2023.)
- Brunn, S., Matlovičová, K., Mušinka, A., Matlovič, R., 2018: Policy implications of the vagaries in population estimates on the accuracy of sociographical mapping of contemporary Slovak Roma communities, *GeoJournal* 83 (4), 853-869, <https://doi.org/10.1007/s10708-017-9804-9>
- Bunjac, B., 2014: Prvi Romi u Međimurju prema matičnim knjigama, izlaganje na Okruglom stolu *Multikulturalnost u odgoju i obrazovanju – Međimurje danas*, 8. travnja 2014., Čakovec.
- Cipek, Z., 1990: Urbanizacija naselja, *Međimurje* 17, 95-100.
- Davinić, M., 2016: Legalizacija neformalnih romskih naselja u Republici Srbiji – neophodan korak pre ozakonjenja, *Analitičko Pravnog fakulteta u Beogradu* 64 (1), 132-153.
- Državna geodetska uprava, digitalni katastar, satelitske podloge 1968. – 2022. <https://oss.uredjenazemlja.hr/map> (20. 09. 2023.)
- Evans, M. J., Roberts, A., Nelson, P., 2001: Ethnographic Landscapes, *Cultural Resources Management CRM* 24 (5), 53-57.
- Google maps 2023, <https://www.google.com/maps/> (20. 09. 2023.)
- Krčar, M., Laklija, M., 2018: Udomiteljstvo iz perspektive udomitelja Roma u romskim naseljima u Međimurskoj županiji, *Kriminologija i socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju* 26 (2), 160-182.
- Mahmutović, D., 2019: Pucnjava, pjesma i vatra: Proveli smo noć u romskom naselju, Portal Index.hr, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/pucnjava-pjesma-i-vatra-proveli-smo-noc-u-romskom-naselju/2076574.aspx> (25. 09. 2023.)
- Općina Podturen, 2010: Odluka o donošenju Izmjena i dopuna Detaljnog plana uređenja izdvojenog građevinskog područja naselja Podturen – romskog naselja Lončarevo <https://www.opcina-podturen.hr/dokumenti/pur3.pdf> (25. 09. 2023.)
- Međimurska županija, 2018a: Izvješće o javnoj raspravi o prijedlogu II. izmjene i dopune Detaljnog plana uređenja romskog naselja Piškorovec, <https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Prostorno/Planovi/Izvjesca/Me%C4%91imurska//12.12.2018.Piskorovec.pdf> (25. 09. 2023.)
- Međimurska županija, 2018b: Izvješće o javnoj raspravi Izmjene i dopune urbanističkog plana uređenja romskog naselja Kuršanec, <https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Prostorno/Planovi/Izvjesca/Me%C4%91imurska//2.10.2018.Kursanec.pdf> (25. 09. 2023.)
- Međimurska županija, 2020: Izvješće o javnoj raspravi III. izmjene i dopune Detaljnog plana uređenja naselja Parag, <https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Prostorno/Planovi/Izvjesca/Me%C4%91imurska//29.1.2020.Nedelisce.pdf> (25. 09. 2023.)
- Mitchell, D. 1995: There's not such Thing as Culture: Towards a Reconceptualization of the Idea of Culture in Geography, *Transactions, Institute of British Geographers* 20, 102-116.
- Općina Nedelišće 2008: Izmjena i dopuna detaljnog plana uređenja naselja Parag, *Službeni glasnik Međimurske županije* 11/08.
- Općina Nedelišće, 2020: Prijedlog III. Izmjena i dopuna detaljnog plana uređenja naselja Parag, <https://nedelisce.hr/nextcloud/index.php/s/FziqLjq7T-PnWma5> (25. 09. 2023.)
- Racz, A., 2022: Stavovi i predrasude Romkinja iz izoliranih romskih naselja u Međimurskoj županiji o nasilju nad ženom u obitelji, *Nova prisutnost* 20 (3), 633-652.
- Radović, V., 2007: Zaštita od požara u romskim naseljima na teritoriji Vojvodine, *Bezbednost, Beograd* 49 (4), 140-149.
- Sibley, D., 1992: Outsiders in society and space, in: Anderson, K., Gale, F. (eds.): *Inventing Places: Studies in Cultural Geography*, Longman Cheshire, Melbourne, 107-122.
- Šakaja, L., 1998: Kultura kao objekt geografskog proučavanja, *Društvena istraživanja* 7 (3), 461-484.
- Šakaja, L., 1999: Kultura, kulturni pejzaž i etničnost, u: Čačić-Kumpes, J. (ur.): *Kultura, etničnost, identitet*, Institut za migracije i narodnosti, Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, 69-76.
- Šakaja, L. 2008: Kulturna geografija, ili zašto se stvari na različitim mjestima događaju različito (pogovor), u: Atkinson, D.; Jackson, P.; Sibley, D.; Washbourne, N. (ur.): *Kulturna geografija – kritički rječnik ključnih pojmova* (hrvatsko izdanje), Disput, Zagreb
- Šarčević, A., 2020: Potpisan ugovor o financiranju struje unutar romskih naselja, portal 24sata, <https://www.24sata.hr/news/potpisan-ugovor-o-financiranju-struje-unutar-romskih-naselja-700439> (25. 09. 2023.)
- Šlezak, H., 2009: Prostorna segregacija romskog stanovništva u Međimurskoj županiji, *Hrvatski geografski glasnik* 71 (2), 65-81.
- Šlezak, H., 2010: Prirodno kretanje romskog stanovništva u Međimurskoj županiji – slučaj romskog naselja Kuršanec, *Hrvatski geografski glasnik* 72 (2), 77-99.
- Šlezak, H., 2013: Uloga Roma u demografskim resursima Međimurske županije, *Sociologija i prostor* 51 (1), 21-43.
- Šlezak, H., 2019: Integracija Roma u Hrvatskoj – primjer Međimurske županije, doktorska disertacija, Geografski odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Šlezak, H., 2021: Percepcija romskog etničkog prostora i socijalna isključenost [Perception of Roma ethnic space and social exclusion], u: Mirić, R. (ur.): *Zbornik radova petog kongresa geografa Bosne i Hercegovine*, Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 276-288.
- Šlezak, H., 2022: Kamo su nestali Romi? Promišljanje o prvim rezultatima popisa 2021. na primjeru usporedbe prirodnog i ukupnog kretanja broja stanovnika romskih naselja Parag i Piškorovec u Međimurskoj županiji, *Sociologija i prostor* 60 (2), 341-356.
- Šlezak, H., 2023: Roma Communities in Međimurje, Croatia: From Spatial Segregation toward Spatial Integration and Back, *Geographica Pannonica* 27 (2), 132-144.

- Šlezak, H., Belić, T., 2019: Projections of change of the Roma population in Međimurje - from minority to majority, *Geoadria* 24 (2), 141-167.
- Taradi, J., 1990: Dolazak u Međimurje, *Međimurje* 17, 27-28.
- Toš, M., 2020: Pušča, najveće romsko naselje v Sloveniji, *Časopis za Zgodovino in Narodopisje* 91 (2/3), 228-230.
- Vresk, M., 1987: Geografski koncept – pokušaj pojednostavljene reinterpretacije, *Geografski glasnik* 49 (1), 16-21.
- Vugrinec, V., 2021: Posjetili smo romsko naselje u Pribislavcu kako bi vidjeli što se to spaljuje, *Međimurske novine*, <https://www.mnovine.hr/medimurje/posjetili-smo-romsko-naselje-u-pribislavcu-kako-bi-vidjeli-sto-se-to-spaljuje/> (25.09. 2023.)
- Yatsko, M. S., 1997: *Ethnicity in Festival Landscapes: An Analysis of the Landscape of Jaialdi ,95 as a Spatial Expression of Basque Ethnicity*, Master's Thesis, <http://scholar.lib.vt.edu/theses/available/etd-2230102449761431/> (25. 09. 2023.)
- Zupančič, J., 2007: Romska naselja kot poseben del naselbinskega sistema v Sloveniji, *Dela* 27, 215-246.
- Zupančič, J., 2014: *Romi in romska naselja v Sloveniji*, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana.
- Zupančič, J., 2015: O integraciji romskih naselij v slovenski naselbinski sistem, *Razprave in Gradivo: Revija za Narodnostna Vprasanja* 75 (5-26).

Author
Autor

Hrvoje Šlezak
hrvoje.slezak@ufzg.unizg.hr
PhD, Assistant Professor, University of Zagreb, Faculty of Teacher Education, Department in Čakovec, Dr. Ante Starčevića 55,
40000 Čakovec, Croatia